

Författningssamling

Dokumenttyp Handlingsplan	Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Beslutsdatum 2008-03-27	§ 48
Dokumentansvarig Säkerhetssamordnare, Höglandets räddningstjänstförbund			
Gäller för Nässjö kommun		Senast reviderad 2023-02-01, § 16	

Handlingsplan mot hedersrelaterat förtryck och våld

Bakgrund

2013 ingick Nässjö kommun en samverkansöverenskommelse om brottsförebyggande arbete med polismyndigheten i Jönköpings län. I denna överenskommelse, som kommunstyrelsen undertecknade, tog Nässjö kommun på sig uppdraget att arbeta fram en handlingsplan för samverkan kring arbetet mot hedersrelaterat förtryck och våld. Denna samverkansplan, med bifogat flödesschema är framtagen och senare reviderad av en samverkansgrupp bestående av representanter från socialnämnden, barn-och utbildningsnämnden, kultur och fritidsnämnden samt Höglandets räddningstjänstförbund (i egenskap av samordnare av Nässjö kommuns brottsförebyggande arbete).

Syfte

Denna handlingsplan visar hur socialnämnden, barn-och utbildningsnämnden samt kultur-och fritidsnämnden i Nässjö kommun ska samverka för att barn och ungdomar, som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld, ska kunna erbjudas bästa möjliga stöd och hjälp i ett så tidigt skede som möjligt. Det är viktigt att det finns en tydlighet i och mellan olika verksamheters ansvarsområden samt framarbetade rutiner för hur samverkan sker. Samverkan, ödmjukhet och prestigelöshet är nyckelord för att kunna möta barn och unga på ett konstruktivt sätt som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld. Handlingsplanen syftar inte till att skapa nya arbetsuppgifter, utan handlar om att kvalitetssäkra och understödja den verksamhet som de berörda nämnderna normalt bedriver. Det är ett gemensamt ansvar att ge den utsatta bästa möjliga hjälp –utifrån nämndernas olika uppdrag och ansvarsområden. När ett barn, eller en ungdom, söker hjälp är det viktigt att berörd medarbetare inte känner sig ensam med problemet. Därför är en samverkansgrupp bildad, med representanter från de yrkesgrupper som kommer i kontakt med utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld. Samverkansgruppen träffas minst en gång per år för att upprätthålla arbetet med hedersrelaterat våld samt eventuell kompetensutveckling. Kontaktuppgifter till dessa personer finns i appendix till denna handlingsplan.

Målgrupp

Handlingsplanens utgångspunkt är att den inte riktar in sig på någon specifik kultur eller religion utan den är universellt hållen med fokus på hur hedersrelaterad problematik yttrar sig enligt de valda definitionerna. Handlingsplanens målgrupp är alla barn och ungdomar i Nässjö kommun som lever i en miljö där det förekommer hedersrelaterad problematik och/eller där det förekommer hedersrelaterat hot eller våld. Uttrycket barn omfattar varje människa, både pojkar och flickor, som är under 18 år. Uttrycket ungdom omfattar individer upp till 21 år, både pojkar/män och flickor/kvinnor. Avgränsningen mellan uttrycken har gjorts utifrån att föräldrar är försörjningsskyldiga för sina barn till dess att de går ut gymnasiet, som senast tills de fyller 21 år. Barn står då i beroendeförhållande till sina föräldraräven om de är myndiga.

Hedersrelaterat förtryck och våld

Det finns inga vedertagna eller allmänt accepterade definitioner av begreppet hedersrelaterat förtryck och våld. Vi har valt att använda oss av två definitioner för att förklara begreppet hedersrelaterat förtryck och våld, dels: "Våld som uppmuntras av kollektivet som ett led i ett strukturellt och institutionaliserat förtryck och utgör ett medelför att utöva kontroll av individer, primärt kvinnor och flickor, i samhällen där heder får innebörden av kontroll av kvinnors sexualitet"¹ och dels "Begreppet innefattar det hot och våld som är riktat mot ungdomen för att familjen skall kunna bevara sin heder. Hotet och/eller våldet mot flickan innebär att familjen kan 'tvätta bort' skammen som flickan utsatt familjen/släkten för. Företeelsen är kopplad till släktens traditioner och seder"² Även om de valda definitionerna primärt fokuserar på flickor och kvinnor så är det viktigt att se hela familjens kontext där även pojkar och män kan vara utsatta på ett direkt eller indirekt för påtryckningar, förtryck och våld. Det är också viktigt att vara observant på att faktorer som sexuell läggning och/eller annan könsidentitet kan skapa en extra utsatthet för barnet.

Tvångs gifte

I samverkansplanen är utgångspunkten att tvångs gifte är en form av hedersrelaterat förtryck och våld.

Könsstympning

I samverkansplanen utgår vi ifrån att kvinnlig könsstympning är en form av hedersrelaterat förtryck och våld. Enligt svensk lag är könsstympning av flickor/kvinnor förbjudet och räknas som ett brott. Könsstympning är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen.

Brott mot barn

All form av hedersrelaterat förtryck och våld hanteras som misstänkt brott mot barn. Det faller under anmälningsplikt enligt 14 kap 1 § Socialtjänstlagen (SoL) och hanteras enligt särskilda rutiner inom socialtjänsten.

Mänskliga rättigheter och barnkonventionen

Internationella konventioner kan användas som stöd och utgångspunkt för arbetet mot hedersrelaterat förtryck och våld. Hedersrelaterat förtryck och våld utgör kränkningar av kvinnors och barns rättigheter så som de uttrycks i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter 1948, i kvinnokonventionen 1979 och i Barnkonventionen 1989. 2001 fastslog FN att brott mot kvinnor i hederns namn är ett brott mot mänskliga rättigheter. FN:s medlemsstater har en skyldighet att ihärdigt förebygga och utreda brott mot kvinnor i hederns namn, samt att bestraffa förövarna och tillhandahålla skydd för offren. Att underlåta detta är i sig ett brott mot

¹ Länsstyrelsen i Uppsala län och Uppsala kommun, 2008 När man krocker, ett handlägningsstöd för socialtjänsten om hedersrelaterat våld och generationskonflikter kring traditioner, seder och bruk.

² Länsstyrelserna i Blekinge, Kalmar, Kronoberg Handbok i Hedersproblematiken Serier 2005:5.

de mänskliga rättigheterna. (FN:s generalförsamling 2001). I barnkonventionen finns 41 artiklar som gäller för alla upp till 18 år. Fyra av dem brukar kallas för huvudprinciper och är vägledande för hur helheten ska tolkas:

- Artikel 2 slår fast att alla barn har samma rättigheter och samma värde.
- Artikel 3 anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.
- Artikel 6 säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas vilket omfattar inte bara barnets fysiska hälsa, utan även den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- Artikel 12 handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som rör dem. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Lagstiftning

1 kap 2 § Socialtjänstlagen (SoL)

När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

4 kap. 3 § Brottsbalken

Barnfridsbrott gör det straffbart att låta ett barn bevittna vissa uppräknade brott i 3, 4, 6 och 12 kap. BrB samt straffbara försök till de angivna brotten. Brottet förutsätter att barnet är närstående eller tidigare närstående till både gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet (det bevittnade brottet). Relationen mellan gärningsperson och målsägande i grundbrottet saknar betydelse. Uttrycket bevittnat bör förstås som att barnet ska ha sett eller hört grundbrottet begås. För åtal i ett barnfridsbrott krävs att grundbrottet är styrkt.

5 kap 1 § SoL

Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga förhållanden. Socialnämnden skall med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som visar tecken på ogynnsam utveckling.

14 kap 1 § SoL, 29 kap 13 § Skollagen, 2 f § Hälso-och sjukvårdslagen (HSL)

Alla som är anställda inom myndigheter vars verksamhet rör barn, hälso-och sjukvård, socialtjänst är skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Dessa lagrum anger också de olika myndigheternas skyldighet att samverka kring barn som misstänks fara illa.

11 kap 1 § SoL

Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

11 kap 2 § SoL

Nämnden får vid utredning av om nämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd konsulteras akkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Utredningen ska bedrivas skyndsamt. Utredningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för skada eller olägenhet. Den skall inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet. Den som berörs av utredningen skall underrättas om att utredning inleds.

1, 2, 3 6 §§ Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Socialnämnden kan ingripa till ett barns skydd om samtycke till behövlig vård inte finns. Detta regleras i Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Vid akut fara för ett barn eller ungdom kan ett beslut om vård enligt LVU fattas omedelbart utan att vårdnadshavarna informeras först.

14 § LVU

Nämnden kan med hänsyn till barnets bästa besluta om att hemlighålla barnets vistelseort förvårdnadshavarna. Nämnden kan vidare för barnets bästa besluta om att begränsa umgänge/kontakt mellan barn och vårdnadshavare.

31 § LVU utreseförbud

”Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, ska han eller hon förbjudas att lämna Sverige” Ett utreseförbud ska kunna utgöra både hinder mot att utfärda pass samt skäl för att återkalla pass. Den som för ett barn ur Sverige i strid med utreseförbud kan dömas till fängelse. Straffbestämmelsen är tillämplig oavsett vem som överträder ett utreseförbud och är därmed inte begränsad till t.ex. barnets vårdnadshavare eller släktingar.

6 kap 6, 7 §§ Skollagen

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Huvudmannen skall se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

3 kap 14, 15, 16 §§ Diskrimineringslagen

Skolan ska bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter samt vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon utsätts för trakasserier/sexuella trakasserier. En årlig plan skall upprättas med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter. Detta gäller alla barn och elever som deltar i eller söker till verksamheten oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Ansvarsområde för respektive nämnd

Barn-och utbildningsnämnden

Barn-och utbildningsnämnden har i uppdrag att ”främja aktning för varje människas egenvärde, främja jämställdhet mellan könen och aktivt motverka alla former av kränkande behandling”. Nämnden ska även klart ta avstånd från det som strider mot denna lag (Skollagen 1 kap 5 §). Rektorer har ett särskilt ansvar, enligt Lgr 11, Gy 11 och Lpfö 18, för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsplaner för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling bland barnen, eleverna och personal. Skolan uppmärksammar hedersrelaterat förtryck, hot och våld som en uttrycksform av kränkande behandling som står i strid med grundläggande demokratiska värderingar. Personal som yrkesmässigt arbetar inom verksamheter som berör barn och unga har enligt 14 kap 1 § SoL anmälningsplikt vid misstanke om barn och unga som far illa. Anmälningsplikten är personlig men skolan kan ha rutiner som gör att rektor eller elevhälsa är den som skriver under en anmälan, den personliga anmälningsplikten kvarstår dock. Vid misstanke av hedersrelaterat förtryck, hot, våld och kränkande behandling ska därför kontakt tas med socialtjänst enligt upprättat flödesschema. Skolan ansvarar för att förmedla information och kunskap till sin personal om hedersrelaterat förtryck, hot och våld, om upprättad samverkansplan, flödesschema, observationspunkter samt lagstadgad anmälningsplikt. Skolan ska förebygga och motverka olika former av intolerans, förtryck, hot och våld inkluderat hedersrelaterad problematik, samt har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Elevernas individuella livssituationer och skolans komplexa uppdrag kräver att arbetet mot hedersrelaterat förtryck, hot och våld sker parallellt på flera nivåer.

- Utbildning för skolans personal
 - ökad kunskap om hederskulturens mekanismer,
 - handledning av skolans elevhälsa,

- medvetandegöra personalen om utformade samverkansrutiner gällande hedersrelaterad problematik.
- **Utbildning för elever**
 - få kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck,
 - ämnesintegrera värdegrundsfrågor kring mänskliga rättigheter, jämställdhet, kön, sexualitet och relationer,
 - känna till att de har rätt att delta i all undervisning,
 - få kännedom om hur de kan få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan,
 - omöjlighet till samtalsstöd av skolkurator eller skolsköterska.
- **Samverka och skapa tillitsfulla relationer med vårdnadshavare**
 - genom dialog öka förståelsen kring skolans värdegrundsuppdrag,
 - informera kring skolans pedagogiska arbetssätt och innehåll i undervisningen, samt hur de som vårdnadshavare kan stödja och ta del av sina barns skolgång,
 - information kring skolplikt, skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisning med skolplikt,
 - samverka kring barnets/elevens övergripande situation, om behov finns även samverkan med andra aktörer utanför skolan.
- **Upptäcka utsatthet hos barn/elever**
 - se, lyssna och våga samtala,
 - samtal/samtalsstöd med skolkurator eller skolsköterska.
- **Agera vid oro eller kännedom**
 - tydliga och väl förankrade rutiner, samverkan,
 - skolpersonal informerar skolsköterska och skolkurator vid oro,
 - kontakt med socialtjänsten,
 - anmälan till socialtjänsten.

Kontaktpersoner i Näsjö skolor redovisas i appendix till denna handlingsplan.

Socialnämnden

Kommunen har enligt 2 kap 3 § Socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänsten har dokumentationsskyldighet.

- Ger råd, stöd och konsultation till andra aktörer men även till privatpersoner. Som privatperson kan man vara anonym. Som anmälningspliktig bör du låta barnet du konsulterar kring vara anonymt om du ännu inte bestämt dig för att lämna anmälan. Vid misstänkt brott mot barn kan du aldrig avstå att lämna en anmälan.
- Ta emot anmälan om barn som misstänks fara illa.
- Tar emot barnet/ungdomen även då personen är omyndig och kommer ensam, eller tillsammans med stödperson. Snabbt möte kan ordnas på neutral plats, till exempel på skolan.
- Gör en förhandsbedömning. Förhandsbedömningen kan göras utan att socialtjänsten direkt tar kontakt med föräldrarna.
- En riskbedömning av om barnet/ungdomen behöver skydd ska göras samma dag som informationen inkommer till socialtjänsten. Riskbedömningen syftar till att ta ställning till om flickan/pojken behöver skyddas från sina föräldrar eller andra närstående under utredningstid. Denna ska dokumenteras.
- Förhandsbedömningen ska genomföras skyndsamt. Under förhandsbedömningen kan uppgifter inhämtas endast från den det berör och en eventuell anmälare. Om det kan finnas behov av tolk, fråga efter ungdomens inställning till tolk och använd i sådana fall

telefonolk. I en förhandsbedömning ska socialtjänsten besluta om en utredning skall inledas eller inte.

- Kan omgående ge praktiskt och ekonomiskt stöd.
- Vid misstanke om brott mot ungdomen tillämpas länets handläggningsråd vid övergreppmot barn.
- Om utredning inleds måste vårdnadshavarna informeras. Detta görs aldrig utan att ungdomen har förberetts för detta. Kontaktpersoner inom socialförvaltningen redovisas i appendix till denna handlingsplan.

Ungdomsmottagningen

På ungdomsmottagningen arbetar kuratorer anställda av socialförvaltningen.

Ungdomsmottagningen kan erbjuda råd, stöd-och bedömningssamtal samt information från kurator inom de flesta av livets områden, t ex identitetsutveckling, sexuell läggning, kroppsutveckling, sexualitet, underlivets fysiologi och anatomi, relationer. Verksamheten bygger på frivillighet och egen motivation. Ungdomsmottagningen är ofta en första instans där ungdomarna söker hjälp och vid behov slussas de vidare till andra vårdgivare om behoven där kan tillgodoses på ett bättre sätt. I förekommandefall görs anmälningar till Socialtjänsten. Föräldrar och andra viktiga personer i ungdomarnas nätverk kan inbjudas.

Ungdomsmottagningen samarbetar kontinuerligt med andra vårdgivare, myndigheter, skolpersonal, med flera. Man utgår alltid ifrån ungdomarnas behov och med deras godkännande. Vid hedersrelaterade ärenden, är det extra viktigt att individuella bedömningar görs i varje enskilt fall.

Kontaktpersoner inom Ungdomsmottagningen redovisas i appendix till denna handlingsplan.

Kultur-och fritidsnämnd

Kultur-och fritidsnämnden bedriver verksamheter som bibliotek, konsthall, fritidsgårdar och fritidsanläggningar. Samtliga verksamheter möter barn och ungdomar, vissa i större utsträckning än andra, på frivillig basis. Gemensamt med barn-och utbildningsnämnden och socialnämnden tar kultur-och fritidsnämnden avstånd från hedersrelaterat våld och kränkande behandling.

Observation av barn och unga, i verksamheterna, ska därför ske genom stöd av upprättade observationspunkter, se bilaga 1. Personal som yrkesmässigt arbetar inom verksamheter som berör barn och unga har enligt 14 kap1 § SoL anmälningsplikt vid misstanke om barn och unga som far illa. Vid misstanke av hedersrelaterat förtryck, hot, våld och kränkande behandling ska därför kontakt tas med socialtjänst enligt upprättat flödesschema. Kultur-och fritidsnämnden ansvarar för att förmedla information och kunskap till sin personal om hedersrelaterat förtryck och våld, om upprättad samverkansplan, flödesschema, observationspunkter samt lagstadgad anmälningsplikt. Detta i syfte att medvetandegöra personalen om utformade samverkansrutiner gällande hedersrelaterad problematik.

Kontaktpersoner inom kultur-och fritidsförvaltningen redovisas i appendix till denna handlingsplan.

Bilageregister

1. Observationspunkter för anställda i verksamheter som ansvarar för barn och unga
2. Patriark – ett riskbedömningsinstrument (endast i pappersform)
3. Flödesschema
